

Fortjent heder til Leif Arne Heløe

Heløe er trolig mest kjent blant tannleger som tidligere professor i samfunnsodontologi ved UiO, visepresident i NTF og sosialminister, men han har også vært fylkesmann i Troms, adm. direktør i Norges almenvitenskapelige forskningsråd (NAVF) og har hatt en rekke verv innen kunst- og kultursektoren. Nå er han dessuten blitt Kommandør av Den Kongelige Norske St. Olavs Orden.

Overrekkelsen av ordenen foregikk i regi av NIBR (Norsk institutt for by- og regionforskning) i instituttets lokaler i Forskningsparken, like ved Gaustad i Oslo. At NIBR hadde hånd om arrangementet, skyldes at Leif Arne Heløe har arbeidet der som såkalt tilknyttet forsker siden han ble pensjonert fra stillingen som fylkesmann i 2000.

Den Kongelige Norske St. Olavs Orden tildeles som «belønning for utmerkede fortjenester av fedrelandet og menneskeheten». Dette kunne kansellisjef på Slottet, Mette Tverlid, fortelle da hun foretok den høytidelige overrekkelsen den 9. september 2014. Hun fortalte også at det utnevnes om lag 20 kommandører årlig, så dette er en dekorasjon som henger høyt.

Tverlid ga også en orientering om ordenen, dens historie og prosedyren for utnevnelser. Et ordensråd behandler søknader og foretar innstilling som fremmes for ordenens stormester, HM Kongen, som fatter endelig beslutning. Utnevnelsen av Heløe til kommandør ble vedtatt i rådmøte 14. mai og stadfestet av Kongen samme dag.

Kansellisjefen ga så en kortfattet oppsummering av Heløes utdanning, yrkesinnsats og de mange tillitsverv fra han var ferdig tannlege i 1956 til i dag, før hun overleverte kommandørkors og diplom. Og så fikk forslagsstillerne etter

Fra venstre: Morten Gjelten, direktør Norsk teater- og orkesterforening, Astrid Nøklebye Heiberg, statssekretær i Helse- og omsorgsdepartementet, Mette Tverli, kansellisjef ved Slottet, Leif Arne Heløe, Trine Myrvold, forskningssjef ved NIBR og Richard Næss, generalsekretær i Den norske tannlegeforening. Foto: Inger Lise Næss, NIBR.

hvert ordet for å presentere Leif Arne Heløe ut fra sitt ståsted.

Statssekretær Astrid Nøklebye Heiberg overbrakte kjærlig hilsen fra Tora Aasland, som var en av forslagsstillerne i egenskap av både fylkesmann og tidligere statsråd. Siden Aasland var forhindret fra å delta, gikk Nøklebye Heiberg inn i hennes sted, noe hun gjorde med glede. Hun hadde sin første periode som statssekretær da Heløe var sosialminister på 1980-tallet, og hun delte mer enn gjerne sine erfaringer fra den gang med forsamlingen.

– Da vi kom til Sosialdepartementet i 1981 lå proposisjonen om loven om kommunehelsetjenesten og ventet på en løsning, en virkelig hastesak. Og et år etter at Leif Arne Heløe var blitt statsråd, ble loven vedtatt, takket være et kompromiss om en tredeling av legenes lønn mellom kommune, folketrygd og egenandel fra pasientene, fortalte

hun. Andre utfordringer var en egenrådig helsedirektør, abortsaken, trygden og spørsmål om prioriteringer.

– Det var mange saker, men Leif Arne fikk utrettet mye. Den gangen var det én statsråd og to statssekretærer mens saksområdet i dag er delt på Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet med to statsråder og til sammen sju statssekretærer, avsluttet hun.

Men lov om tannhelsetjenesten sa statssekretæren ikke noe om, så NTFs generalsekretær, Richard Næss, måtte minne om at den også var en hasteoppgave for den nye statsråden. Samme dag som Heløe ble utnevnt til sosialminister, den 14. oktober 1981, skulle NTFs representantskap åpnes, og planen var at han skulle velges til president i foreningen.

– Jeg er blitt fortalt at dette ikke kom som en overraskelse på NTFs ledelse og

valgkomité. De hadde et par dager tidligere fått vite at man trolig måtte se seg om etter en annen presidentkandidat, så han og fortsatte:

– I Sosialdepartementet hadde det i en årrekke pågått arbeid også med en lov om tannhelsetjenesten, så da Leif Arne Heløe ble sosialminister, spredte det seg en ny optimisme i foreningen. Alle regnet nå med at det kommende lovforslaget ville være preget av kunnskap om tannhelsetjenestens forhold. Proposisjonen kom ikke over natten, og i dag vet vi at det skyldtes lov om kommunehelsetjenesten som først måtte vedtas, men den 25. mars 1983 la Heløe frem proposisjonen om tannhelsetjenesteloven. Saksordfører ble Johan Buttedahl, også han tannlege, og i løpet av to måneder fremla Sosialkomiteen sin innstilling, som var bortimot enstemmig. Den neste som hadde avvikende merknader og forslag, var Fridtjof Frank Gundersen (FrP). Hans uttalelse om at dette var en lov «skrevet av fylkestannleger for landets fylkestannleger» er blitt legendarisk. Loven ble imidlertid vedtatt i samsvar med Sosialkomiteens innstilling.

Generalsekretær Næss trakk også frem Heløes banebrytende innsats for befolkningens tannhelse og for etablering av samfunnsodontologi som eget fagområde i Norge. Den såkalte «Nord-Odal-undersøkelsen» om tannhelse-

situasjonen hos befolkningen i denne kommunen førte til doktorgrad i 1974, og året etter ble han utnevnt til professor i samfunnsodontologi, den første i Norden.

Gaven fra NTF var en litografi av Apollonia utført av Hans Normann Dahl. Fra venstre: generalsekretær Richard Næss, professor Per Gjerme, Leif Arne Heløe, professor Dorthe Holst og Berit Heløe, dr.odont. og tidligere redaktør av NTFs Tidende. Gjerme vikarierte en periode som leder for Institutt for samfunnsodontologi ved Den odontologiske fakultet, UiO, mens Heløe var statsråd. Stillingen ble senere overtatt av Holst som nylig er blitt pensjonist. Foto: Reidun Stenvik.

Leif Arne Heløe

- Født Harstad 1932
- Cand.odont. Oslo 1956
- Videreutdanning samfunnsodontologi 1971
- Dr.odont. 1974
- Skole- og distriktstannlege Harstad 1957–69
- Professor samfunnsodontologi UiO 1974–81 og 1987–88
- Sosialminister 1981–86
- Direktør Norges almenvitenskapelige forskningsråd (NAVF) 1988–91
- Fylkesmann Troms 1991–2000
- Forsker deltid Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) 2000–
- Visepresident NTF 1977–81, hovedstyremedlem 1975–77
- Medlem og leder av flere utvalg i NTF
- Æresmedlem NTF 1990
- Medlem Harstad kommunestyre 1960–69, ordfører 1968–69
- Styreleder Festspillene i Nord-Norge 1964–67, rådsordfører 1960–69
- Styreleder Hålogaland Teater 1971–73 og 1992–2000, styremedlem 2000–04
- Styreleder Riksteatret 1973–80
- Styreleder Statens Teaterhøgskole 1989–97
- Styreleder Norsk teater- og orkesterforening 1997–2004, styremedlem 1993–96
- Medlem av div. utvalg vedr. etablering av tannlegeutdanning i Troms, leder av interimsstyret for studiet 2000–03

Leif Arne Heløe har ikke glemt sitt nordnorske opphav og har både som yrkesutøver og i ulike tillitsverv arbeidet for landsdelens beste. Hans engasjement for tannlegeutdanning i Tromsø har pågått i en menneskealder.

– Når det gjelder det siste, har ikke vi i NTF vært helt på linje med ham hele tiden. Vi var skeptiske til etablering i Tromsø, men nå støtter vi denne utdanningen på linje med de to andre, i Oslo og Bergen. Det har vist seg at utdanning i Tromsø har betydd mye for rekruttering og stabilitet i Den offentlige tannhelsetjenesten i Nord-Norge, men vår bekymring for at det er vanskelig å skaffe lærere, har slått til, avsluttet Richard Næss før han la til at Heløe har vært æresmedlem i Den norske tannlegeforening fra 1990.

Neste taler var direktør i Norsk teater- og orkesterforening (NTO), Morten Gjelten. NTO er en bransjeorganisasjon innenfor musikk og scenekunst der Heløe har vært først styremedlem og så styreleder 1997–2004, og Gjelten mente at Heløes innsats innen kunst- og kulturlivet er så omfattende at den burde være mer enn nok til

---

å kvalifisere for utnevningen til kommandør.

– Leif Arne Heløe er en ruvende skikkelse i tanker, engasjement og virke på så mange ulike områder, sa han og brukte et prisme som metafor for å beskrive ham. Når lyset kommer inn fra ulike kanter, ser vi hans ulike sider som odontologen, politikeren, byråkraten, kunstelkeren, forskeren og familiemannen. Gaven fra NTO var et pledd, så meningen er vel at Heløe skal tillate seg å hvile litt på laurbærene.

Som den siste av forslagsstillerne kom forskningssjef ved NIBR, Trine Myrvold, som uttrykte stor glede og entusiasme over å ha hatt Leif Arne Heløe som en aktiv og produktiv samarbeidspartner ved instituttet i en årrekke.

– Han er som en Sareptas krukke og har kunnskaper og erfaring fra sitt mangesidige yrkesliv å øse av. Vi er så glad for at han fant oss da han gikk av som fylkesmann i 2000 og setter stor pris på hans produktivitet som forfatter av artikler, kronikker og lignende, sa hun.

Etter korte hilsener og gratulasjoner fra blant andre Halvard Bakke, styreleder for festspillene i Nord-Norge, og professor emerita Dorthe Holst som etterfulgte Heløe som professor i samfunnsodontologi ved Universitetet i Oslo, var det endelig hovedpersonens tur. Han takket for utmerkelsen, og han takket familien for støtte og inspirasjon, først og fremst Berit, kollega og kone i 56 år som hadde vært hans «viktigste korrektiv». Og han takket barn,

svigerbarn og barnebarn fordi det er godt å tilhøre en flokk – kanskje ikke minst viktig for Leif Arne Heløe som vokste opp som enebarn i Harstad. Han avslørte i den forbindelse at den legendariske SV-lederen, Hanna Kvanmo, som hadde vært hans trillepike i sin tid, kom med følgende uttalelse etter at et mistillitsforslag mot regjeringen Willoch bare fikk SVs to stemmer: «Æ sku ha trilla dæ på havet».

Heløe ga også uttrykk for at han hadde vært heldig og fått anledning til å leve et flerfaglig liv og drive tverrfaglig forskning der han både hadde «boret nord for 62. breddegrad», behandlet «politiske verkebyller» og bidratt til å «regulere underbittet i nordnorsk kulturliv».

Reidun Stenvik